

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

259

Wyzwania współczesnej polityki turystycznej Problemy polityki turystycznej

Redaktor naukowy

Andrzej Rapacz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Wiesław Alejziak, Małgorzata Bednarczyk, Stefan Bosiacki, Ewa Dziedzic,
Irena Jędrzejczyk, Magdalena Kachniewska, Włodzimierz Kurek,
Barbara Marciszewska, Beata Mayer, Agnieszka Niezgoda,
Aleksander Panasiuk, Józef Sala, Jan Sikora, Teresa Żabińska,
Aleksander Schwichtenberg, Hanna Zawistowska

Redakcja wydawnicza: Agnieszka Flasińska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Łopusiewicz, Joanna Świrska-Korlub

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-222-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	9
------------	---

Część 1. Możliwości i kierunki rozwoju turystyki społecznej w Polsce

Rajmund Tomik, Andrzej Hadzik, Jarosław Cholewa: Turystyka aktywna w materiałach promocyjnych województw w Polsce.....	15
Katarzyna Górnik, Lila Pławińska, Kamila Gryglewicz: Możliwości i uwarunkowania uprawiania turystyki rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym..	24
Andrzej Tucki, Ewa Skowronek: Analiza popytu na turystykę społeczną w Polsce na przykładzie projektu Europe Senior Tourism realizowanego w lubelskim biurze podróży.....	35
Jadwiga Berbeka: Udział w ruchu turystycznym a spójność społeczna w Polsce – wybrane zagadnienia	43
Sylvia Graja-Zwolińska, Aleksandra Spychała: Aktywność turystyczna wielkopolskich seniorów	54
Adrian Przemysław Lubowiecki-Vikuk: Aktywność turystyczna singli 50+ w świetle cywilizacyjnych megatrendów	64
Maja Jedlińska: Wybrane aspekty turystyki osób niepełnosprawnych w powiecie jeleniogórskim.....	75
Magdalena Sidorczuk, Monika Krzeczyńska, Michalina Ścibisz: Rozwój geoturystyki w Polsce oraz możliwości jej adaptacji do turystyki społecznej.....	85
Elżbieta Grzelak-Kostulska, Beata Hołowiecka: Turystyka osób starszych w Polsce – uwarunkowania społeczno-demograficzne.....	95
Hanna Zawistowska: Możliwości i kierunki rozwoju turystyki społecznej w Polsce	109
Piotr Gryszel: Wybrane aspekty rozwoju turystyki społecznej w Republice Czeskiej.....	123
Piotr Zawadzki: Przygotowanie gospodarstw agroturystycznych do obsługi osób niepełnosprawnych na przykładzie wybranych obiektów w powiecie jeleniogórskim	133
Daria Elżbieta Jaremen: Turystyka społeczna – studium przypadku Wielkiej Brytanii	142
Marlena Prochorowicz: Turystyka społeczna jako forma aktywności osób niepełnosprawnych	157
Andrzej Stasiak, Bogdan Włodarczyk: Turystyka społeczna – istota, determinanty, możliwości i kierunki rozwoju.....	167

Piotr Gryszel, Daria Jaremen, Andrzej Rapacz: Turystyka społeczna – aktywność turystyczna wybranych grup docelowych w świetle badań ankietowych.....	178
---	-----

Część 2. Obszar niepewności w turystyce a polityka turystyczna

Elżbieta Szymańska: Polityka turystyczna a innowacyjność przedsiębiorstw turystycznych.....	193
Magdalena Kachniewska: Współpraca hoteli z władzami lokalnymi jako czynnik redukcji ryzyka specyficznego.....	203
Ewa Dziejcz: Pozycja konkurencyjna Polski na rynku turystycznym w obliczu sytuacji kryzysowych.....	213
Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka: Funkcjonowanie przedsiębiorstw turystycznych w warunkach niepewności i ryzyka.....	224
Joanna Śniadek, Alina Zajadacz: Ocena realizacji strategii rozwoju turystyki w regionie leszczyńskim.....	237
Halina Kiryluk: Zrównoważony rozwój turystyki wyzwaniem współczesnej polityki turystycznej.....	247
Agnieszka Niezgoda: Uwarunkowania wdrażania koncepcji rozwoju zrównoważonego na obszarach recepcji turystycznej.....	264
Adam Edward Szczepanowski: Czynniki rozwoju turystyki w regionie Polski Wschodniej.....	274
Aleksander Panasiuk: Polityka turystyczna w oddziaływaniu na branżę turystyczną.....	285
Paweł Stelmach: Redukcja niepewności w polityce turystycznej.....	296
Tomasz Studzieniecki: Polityka turystyczna państwa w aspekcie priorytetów strategicznych Unii Europejskiej.....	307
Barbara Marciszewska: Obszary niepewności, polityka turystyczna i zrównoważony rozwój turystyki.....	316
Bogusław Stankiewicz, Mateusz Korkuć: Czynniki niepewności w turystyce i ich wpływ na wyniki ekonomiczne przedsiębiorstwa uzdrowskiego Skarbu Państwa.....	326

Summaries

Rajmund Tomik, Andrzej Hadzik, Jarosław Cholewa: Active sport tourism in Polish voivodeships' promotion materials.....	23
Katarzyna Górnik, Lila Pławińska, Kamila Gryglewicz: Possibilities and conditions of tourism in families with a disabled child.....	34

Andrzej Tucki, Ewa Skowronek: Analysis of social tourism market in Poland on the example of Europe Senior Tourism programme carried out in Lublin travel agency	42
Jadwiga Berbeka: Tourism participation and social cohesion in Poland – selected aspects	53
Sylvia Graja-Zwolińska, Aleksandra Spychała: Tourism activity of older people from Wielkopolska region.....	63
Adrian Przemysław Lubowiecki-Vikuk: Tourist activity of singles 50+ on the basis of civilizational megatrends.....	74
Maja Jedlińska: Selected aspects of the tourism of the disabled in Jelenia Góra district	84
Magdalena Sidorczuk, Monika Krzeczyńska, Michalina Ścibisz: Geotourism development in Poland and possibilities for its adaptation to social tourism.....	94
Elżbieta Grzelak-Kostulska, Beata Hołowiecka: Senior tourism in Poland – socio-demographic conditions.....	108
Hanna Zawistowska: Possibilities and directions of development of social tourism in Poland.....	122
Piotr Gryszel: Selected aspects of social tourism development in the Czech Republic.....	132
Piotr Zawadzki: Preparing agritourism farms for the disabled tourists based on the example of selected objects in Jelenia Góra district.....	141
Daria Elżbieta Jaremen: Social tourism – case study of Great Britain.....	156
Marlena Prochorowicz: Social tourism as the form of activity of disabled persons	166
Andrzej Stasiak, Bogdan Włodarczyk: Social tourism – its essence, determining factors, perspectives and directions in development.....	177
Piotr Gryszel, Daria Jaremen, Andrzej Rapacz: Social tourism – tourist activity of selected target groups reflected in surveys.....	189
Elżbieta Szymańska: Tourism policy and innovativeness of tourism enterprises.....	202
Magdalena Kachniewska: Cooperation of hotels with local authorities as the determinant of unsystemic risk reduction.....	212
Ewa Dziejcz: Competitive position of Poland in tourism market against challenges of crisis situations	223
Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka: Tourism enterprises’ functioning in the conditions of risk and uncertainty	236
Joanna Śniadek, Alina Zajadacz: Assessment of the implementation of tourism development strategy in Leszno Region.....	246
Halina Kiryluk: Sustainable tourism development as a challenge for the modern tourism policy.....	263

Agnieszka Niezgoda: Determinants of implementing sustainable development in tourism destination	273
Adam Edward Szczepanowski: Factors of development of tourism in the region of Eastern Poland.....	284
Aleksander Panasiuk: The influence of tourism policy on tourist sector activity	295
Paweł Stelmach: Uncertainty reduction in tourism policy	306
Tomasz Studzieniecki: State tourism policy in the context of the strategic priorities of the European Union	315
Barbara Marciszewska: Uncertainty areas, tourism policy and sustainable tourism development	325
Bogusław Stankiewicz, Mateusz Korkuć: Factors of uncertainty in tourism and their impact on the economic performance in public sector spa companies	334

Halina Kiryluk

Politechnika Białostocka

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ TURYSTYKI WYZWANIEM WSPÓŁCZESNEJ POLITYKI TURYSTYCZNEJ

Streszczenie: W artykule omówiono główne wyzwania współczesnej polityki turystycznej, do których zaliczono przede wszystkim kształtowanie trwałej konkurencyjności podmiotów i obszarów recepcji turystycznej, w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju turystyki. W pracy przedstawiono koncepcję zrównoważonej turystyki oraz dokonano analizy stopnia uwzględnienia problematyki zrównoważonego rozwoju w dokumentach strategicznych kreujących politykę turystyczną w skali międzynarodowej. Następnie, na podstawie badań ankietowych, dokonano oceny wiedzy mieszkańców województwa podlaskiego na temat turystyki zrównoważonej. Badania przeprowadzone w latach 2010 i 2011 metodą bezpośredniego wywiadu standaryzowanego.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój turystyki, polityka turystyczna, mieszkańcy województwa podlaskiego.

1. Wstęp

Wielowymiarowość i dynamika turystyki oraz współczesna złożoność otoczenia, w którym przyszło jej funkcjonować, powodują, że przed polityką turystyczną XXI w. stoi wiele wyzwań. Jednym z nich jest trwały i zrównoważony rozwój, który stanowi wyzwanie dla całego globalnego rozwoju. Turystyce przypisuje się istotną rolę w tym procesie, gdyż może ona w znacznym stopniu przyczynić się do utrzymania wysokiego i stabilnego poziomu wzrostu i rozwoju gospodarczego, zatrudnienia, postępu społecznego oraz do skutecznej ochrony środowiska i rozważnego wykorzystania zasobów naturalnych.

Polityka turystyczna jest jednym z ważnych czynników stymulujących rozwój turystyki, w skali zarówno międzynarodowej oraz krajowej, jak i regionalnej oraz lokalnej. Przez pojęcie to rozumie się najczęściej świadome oddziaływanie państwa i innych podmiotów na turystykę, realizowane w ramach ogólnej polityki gospodarczej kraju, polegające na określaniu celów ekonomicznych i pozaeconomicznych (np. społecznych, ekologicznych) oraz na doborze odpowiednich środków i metod

niezbędnych do ich realizacji¹. W analizie polityki turystycznej istotna jest zatem odpowiedź na pytanie – jakie cele ekonomiczne, ekologiczne, społeczne i polityczne dotyczące rozwoju turystyki są przez dany podmiot realizowane oraz jakie przyjęto metody i środki ich wdrażania?

Odpowiednie kształtowanie długofalowej polityki turystycznej na każdym szczeblu zarządzania turystyką wymaga dobrej znajomości przemian zachodzących na współczesnym rynku turystycznym oraz wyzwań i problemów, które mogą wystąpić w przyszłości.

Zrównoważony rozwój turystyki stał się sprawą priorytetową w polityce Unii Europejskiej od połowy lat 90., a także stanowi istotny kierunek w polityce Polski. Oparcie rozwoju turystyki na zasadach zrównoważonego rozwoju uznaje się bowiem za jeden z warunków osiągnięcia przewagi konkurencyjnej w długim okresie.

Skuteczne osiągnięcie celów polityki turystycznej jest zdeterminowane wieloma czynnikami. Wśród nich ważną rolę odgrywają czynniki o charakterze społecznym, takie jak świadomość turystyczna władz krajowych, regionalnych i lokalnych kreujących politykę turystyczną, a także świadomość społeczności lokalnych, które w dużej mierze są adresatami tej polityki. Stosunek mieszkańców do turystyki i turystów wpływa na kierunki, dynamikę i efektywność rozwoju obszarów recepcji turystycznej.

Celem artykułu była identyfikacja głównych wyzwań współczesnej polityki turystycznej, analiza stopnia uwzględnienia problematyki zrównoważonego rozwoju turystyki w dokumentach strategicznych kreujących politykę turystyczną w skali międzynarodowej, ukazanie roli społeczności lokalnej w procesie zrównoważonego rozwoju turystyki oraz poznanie wiedzy mieszkańców województwa podlaskiego na temat turystyki zrównoważonej.

W ramach niniejszych badań próbowano odpowiedzieć na następujące pytania:

1. Jakie są główne wyzwania stawiane przed współczesną polityką turystyczną, w szczególności związane z osiągnięciem celów turystyki zrównoważonej?

2. Jakie dotychczas podjęto działania w sferze kreowania międzynarodowej polityki zrównoważonego rozwoju turystyki?

3. Jaką rolę w procesie wdrażania koncepcji turystyki zrównoważonej odgrywa społeczność lokalna?

4. Jaki jest współczesny stan wiedzy i opinie mieszkańców województwa podlaskiego na temat turystyki zrównoważonej?

W pracy wykorzystano metodę analizy literaturowej, przeprowadzono pogłębioną analizę dokumentów źródłowych stanowiących ramy polityki turystycznej, a także zaprezentowano wyniki badań ankietowych przeprowadzone w latach 2010 i 2011 wśród mieszkańców województwa podlaskiego², metodą bezpośredniego wywiadu standaryzowanego.

¹ J. Borzyszkowski, *Polityka turystyczna państwa*, Politechnika Koszalińska, Koszalin 2005, s. 36.

² Badania przeprowadzono w ramach grantu KBN Nr N N114 269734, pt. „Turystyka w województwie podlaskim w świetle zasad zrównoważonego rozwoju”, który był realizowany w latach 2008-2011 na Politechnice Białostockiej, pod kierunkiem dra G. Dobrzańskiego.

2. Główne wyzwania polityki turystycznej XXI wieku

Współczesny rynek turystyczny cechują duża dynamika i ewolucja różnych zjawisk i procesów. Wynikają one zarówno z samej złożoności turystyki, jak i z jej otoczenia społeczno-gospodarczo-środowiskowego. W otoczeniu tym dokonuje się wiele istotnych przeobrażeń, które mają swoje wielowymiarowe skutki na różnych płaszczyznach i stanowią zarówno określone szanse, jak i zagrożenia dla rozwoju gospodarki turystycznej. Należą do nich przede wszystkim: globalizacja gospodarki światowej, szybki postęp techniczno-technologiczny, liberalizacja wymiany międzynarodowej, współpraca w ramach organizacji międzynarodowych, zmiany w sferze potrzeb konsumpcyjnych społeczeństwa, rosnące zagrożenia ekologiczne czy też obecny światowy kryzys gospodarczy i finansowy³. Tworzą one wiele nowych wyzwań dla współczesnej polityki turystycznej na różnych szczeblach zarządzania turystyką.

Szczególnie duży wpływ na funkcjonowanie współczesnego rynku turystycznego ma proces globalizacji gospodarki światowej⁴. Od strony popytowej oznacza to rosnącą liczbę podróży turystycznych, nie tylko międzykrajowych, ale i międzykontynentalnych, od strony podażowej zaś – międzynarodowe przepływy kapitału, rozwój zagranicznych inwestycji oraz powstanie ponadnarodowych korporacji. Procesy globalizacyjne sprzyjają nasilaniu się walki konkurencyjnej zarówno między podmiotami gospodarki turystycznej, jak i między obszarami recepcji turystycznej. Szybki wzrost konkurencji następuje w obszarze informacji elektronicznej, zastosowania nowoczesnych technik i technologii w obsłudze ruchu turystycznego, jakości oraz innowacji. Sprostanie wymogom rosnącej konkurencji na rynku turystycznym poprzez kształtowanie trwałej konkurencyjności staje się zatem ważnym wyzwaniem polityki turystycznej XXI w., a szczególnie wyzwaniem, przed jakim stoją samorządy terytorialne na różnych szczeblach zarządzania turystyką. Podstawą trwałej konkurencyjności gospodarki turystycznej może być wdrażanie innowacji oraz kreowanie markowych produktów turystycznych, co wymaga często nowego podejścia do konkurencji – współpracy w ramach konkurencji, integracji sił i środków na rzecz realizacji wspólnych przedsięwzięć. Na świecie procesy integracyjne są bardzo nasilone, zarówno w sferze funkcjonowania podmiotów publicznych, prywatnych, jak i w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego. Niestety w Polsce takie zintegrowane struktury dopiero niedawno zaczęły się kształtować.

Warunkiem osiągnięcia przewagi konkurencyjnej w długim okresie jest oparcie rozwoju turystyki na zasadach zrównoważonego rozwoju. Zrównoważony rozwój stał się koncepcją powszechnie przyjętą w kształtowaniu polityki europejskiej,

³ Szerszą analizę tych problemów autorka przedstawiła w pracy: H. Kiryłuk, *Główne wyzwania i problemy na współczesnym rynku turystycznym*, [w:] M. Jalinik (red.), *Innowacje w rozwoju turystyki*, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok 2008, s. 142-149.

⁴ Problematykę kształtowania się globalnej polityki turystycznej podejmuje w swojej pracy W. Alejski, *Rola organizacji międzynarodowych w kształtowaniu globalnej polityki turystycznej*, [w:] A. Panasiuk (red.), *Polityka turystyczna*, Szczecin–Kopenhaga 2005.

a także stanowi istotny kierunek w polityce Polski. Doprowadził do tego m.in. rozwój cywilizacji konsumpcyjno-przemysłowej ukierunkowanej na szybki wzrost gospodarczy. Stwarza on duże zagrożenia ekologiczne, które w przyszłości mogą stać się główną barierą rozwojową. Determinuje to szukanie nowych rozwiązań, w rezultacie których pojawiła się koncepcja trwałego i zrównoważonego rozwoju. Turystyce przypisuje się istotną rolę w jej realizacji. Charakter tej dziedziny gospodarki powoduje bowiem, iż w proces świadczenia dóbr i usług turystycznych zaangażowanych jest wiele różnych podmiotów bezpośrednio i pośrednio związanych z turystyką. Dla procesu zrównoważonego rozwoju turystyki istotne jest zatem również wypracowanie sprawnych mechanizmów współpracy podmiotów gospodarki turystycznej, a w szczególności władz i instytucji na szczeblach lokalnym, regionalnym, krajowym czy międzynarodowym.

Istotnym wyzwaniem dla polityki turystycznej są również zmiany w strukturze demograficznej społeczeństwa i wynikające z nich nowe zachowania i oczekiwania turystów. Z jednej strony branża turystyczna musi przystosować się do zmian społecznych, które wpływają na popyt turystyczny, z drugiej natomiast boryka się z ograniczeniami wynikającymi z obecnej struktury tego sektora i jego sytuacją, w tym kryzysem gospodarczym i finansowym na świecie. W obliczu kryzysu gospodarczego ważnym zadaniem dla polityki turystycznej staje się potrzeba ożywienia przemysłu turystycznego i wspierania przedsiębiorczości w tym sektorze, zwłaszcza ze względu na wymiar społeczny turystyki w zakresie zatrudnienia oraz spójności społecznej i regionalnej. Istotną barierą w tym procesie może być jednak rosnąca konkurencja w sferze pozyskiwania na te cele odpowiednich zasobów finansowych.

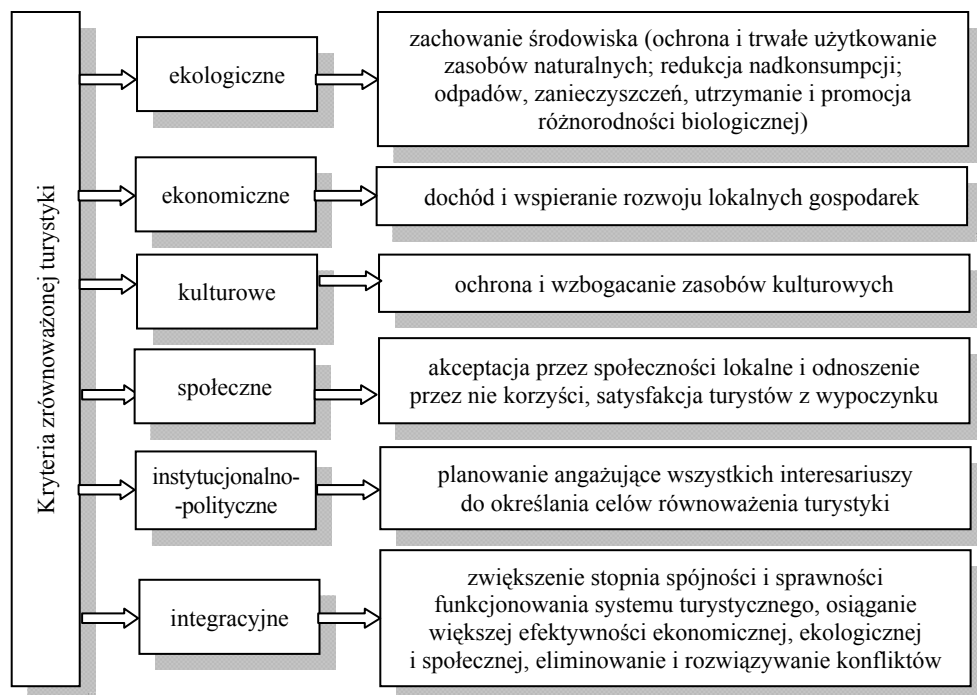
3.Ogólny zarys koncepcji turystyki zrównoważonej

Koncepcja turystyki zrównoważonej rozwija się już od kilkunastu lat. Nie wdając się w rozważania definicyjne, można przyjąć, że turystyka zrównoważona jest to każda forma rozwoju turystycznego, zarządzania i aktywności turystycznej, która podtrzymuje ekologiczną, społeczną i ekonomiczną integralność terenów, a także zachowuje dla przyszłych pokoleń w niezmienionym stanie zasoby naturalne i kulturowe tych obszarów⁵. Różne formy turystyki mogą zatem mieć swój udział w zrównoważonym rozwoju. Panuje dość powszechna zgoda co do ogólnych celów zrównoważonej turystyki. Ma to być działalność dopuszczalna ekologicznie, uzasadniona ekonomicznie i pożądana społecznie (z punktu widzenia zarówno turystów oraz organizatorów turystyki, jak i lokalnych społeczności).

Zrównoważona turystyka powinna dopuszczać różne ścieżki rozwoju właściwe ze względu na uwarunkowania danego obszaru i czasu, jednak oparte na określo-

⁵ Jest to definicja Federacji Parków Narodowych i Rezerwatów Przyrody Europy; cyt. za: D. Zaręba, *Ekoturystyka. Wyzwania i nadzieje*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 36.

nych kryteriach. Analiza literatury przedmiotu pozwala wskazać na cztery główne kryteria zrównoważonej turystyki: ekologiczne, ekonomiczne, kulturowe i społeczne. W szerszym aspekcie do tych kryteriów można jeszcze dodać dwa kolejne: instytucjonalno-polityczne i integracyjne. Kryteria zrównoważonej turystyki przedstawia rys. 1.

Rys. 1. Kryteria zrównoważonej turystyki

Źródło: opracowanie własne na podstawie: G. Dobrzański, M. Borkowska-Niszczota, H. Kiryluk, E. Szymańska, *Problemy interpretacji turystyki zrównoważonej*, „Folia Turistica” 2010, nr 22, s. 147-166.

Wdrażanie koncepcji zrównoważonego rozwoju turystyki w praktyce, w ramach polityki turystycznej, rodzi określone problemy⁶ i pytania. Często pada pytanie, czy w ogóle turystyka może mieć zrównoważony charakter; a jeśli tak, to jak powinna być wprowadzana, monitorowana, oceniana i mierzona? Zasadniczą trudność stwarza ocena poziomu osiągania celów ekonomicznych, społecznych i ekologicznych turystyki zrównoważonej. Brakuje też konkretnych propozycji rozwiązań dotyczą-

⁶ Identyfikację głównych barier i problemów wdrażania polityki zrównoważonego rozwoju na świecie przedstawiają m.in. prace: R. Dodds, *Barriers to Effective Implementation of Policy: Sustainability in Tourism Destinations*, University of Surrey, Guildford 2005; R. Butler, *Problemy miejsc recepcji turystycznej ze zrównoważonym rozwojem*, [w:] R. Winiarski, W. Alejski (red.), *Turystyka w badaniach naukowych*, AWF, WSiZ, Kraków-Rzeszów 2005.

cych wdrażania turystyki zrównoważonej. Jedną z istotnych barier jest też niedostateczna wiedza podmiotów gospodarki turystycznej na temat turystyki zrównoważonej, jej znaczenia i instrumentów wdrażania.

4. Zrównoważony rozwój turystyki w międzynarodowej polityce turystycznej

Na świecie potrzeba zrównoważonego rozwoju turystyki coraz wyraźniej zaczęła być dostrzegana w polityce turystycznej już w latach 90. XX w. Powstało wówczas kilka ważnych, z punktu widzenia międzynarodowej polityki turystycznej, dokumentów strategicznych. Jednym z nich była *Agenda 21 dla podróży i przemysłu turystycznego* (*Agenda 21 for the Travel and Tourism Industry*) opracowana w 1996 r. przez Światową Radę Podróży i Turystyki (WTTC), Światową Organizację Turystyki (WTO) i Radę Ziemi (EC). Agenda wyznaczała w wymiarze globalnym priorytetowe cele, które mają zbliżyć gospodarkę turystyczną do zasad zrównoważonego rozwoju. Innym ważnym dokumentem, który wskazywał wówczas na potrzebę zrównoważonego rozwoju w turystyce światowej, był *Globalny kodeks etyki w turystyce* (*Global Code of Ethics for Tourism*)⁷, opracowany przez Światową Organizację Turystyki w 1999 r. Stanowi on uniwersalny zbiór zasad adresowanych do władz (centralnych, terenowych), społeczności lokalnych, przedsiębiorstw i organizacji turystycznych.

Od połowy lat 90. XX w. zrównoważony rozwój stał się priorytetem dla instytucji europejskich. Zaczęło powstawać coraz więcej programów i inicjatyw promujących koncepcję turystyki zrównoważonej. Należy do nich przede wszystkim zaliczyć:

- Komunikat Komisji z 13 listopada 2001 roku *Pracując wspólnie na rzecz przyszłości europejskiej turystyki*;
- Uchwałę Rady z 21 maja 2002 r. w sprawie przyszłości turystyki europejskiej;
- Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Gospodarczego i Społecznego oraz Komitetu Regionów z dnia 25 listopada 2003 r. – *Podstawowe kierunki dotyczące zrównoważonego rozwoju turystyki europejskiej*;
- Konkluzję Rady z 18 kwietnia 2005 r. w sprawie zrównoważonego rozwoju turystyki europejskiej;
- Komunikat Komisji z 22 marca 2006 r. zatytułowany *Odnowiona polityka turystyczna UE: Ku silniejszemu partnerstwu na rzecz turystyki europejskiej*;
- Komunikat Komisji z dnia 19 października 2007 r. *Agenda dla zrównoważonej i konkurencyjnej turystyki europejskiej*;

⁷ *Globalny kodeks etyki dla turystyki*, WTO 1999, http://www.world-tourism.org/code_ethics/pdf/languages/Poland.pdf.

- Komunikat Komisji z dnia 30 czerwca 2010 r. *Europa – najpopularniejszy kierunek turystyczny na świecie – nowe ramy polityczne dla europejskiego sektora turystycznego*.

W *Odnowionej polityce turystycznej UE* z 2006 r. jako jeden z trzech głównych kierunków działań w dziedzinie turystyki europejskiej wskazano promowanie zrównoważonej turystyki. Ważnym krokiem w jego realizacji było opracowanie przez Komisję Europejską w październiku 2007 r. *Agendy dla zrównoważonej i konkurencyjnej turystyki europejskiej*. Agenda wskazała kierunki działań Komisji Europejskiej w dziedzinie turystyki i we wszystkich pozostałych obszarach polityki, które wywierają wpływ na turystykę i na jej zrównoważony rozwój. Jako nadrzędne wyzwanie dla sektora turystyki wskazała zachowanie jego konkurencyjności z jednoczesnym uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju. Osiągnięcie celów zrównoważonego rozwoju turystyki wymaga podjęcia określonych wyzwań⁸:

- zrównoważonej ochrony i zarządzania zasobami przyrodniczymi i kulturowymi,
- zminimalizowania zużycia surowców i redukcji zanieczyszczeń (w tym produkcji odpadów) w destynacjach turystycznych,
- zarządzania zmianami w interesie zapewnienia dobrobytu społeczności,
- zmniejszenia zróżnicowania sezonowego popytu,
- uwzględnienia problemu wpływu transportu związanego z turystyką na środowisko naturalne,
- umożliwienia czerpania korzyści z turystyki wszystkim bez dyskryminacji,
- poprawienia jakości zatrudnienia w turystyce,
- zapewnienia bezpieczeństwa turystów i społeczności lokalnych w miejscach, w których oferowane są usługi turystyczne.

W agendzie zdefiniowano również podstawowe zasady mające na celu osiągnięcie konkurencyjnej i zrównoważonej turystyki, które przedstawiono w tab. 1.

Jedną z ważnych zasad zrównoważonego rozwoju turystyki jest głębokie zaangażowanie wszystkich zainteresowanych podmiotów gospodarki turystycznej (w tym społeczności lokalnych), w sam proces podejmowania decyzji oraz praktyczne wdrażanie tej koncepcji. Agendę cechuje oddolne podejście, które oznacza, że szczególny nacisk kładzie się na potrzebę zacieśniania współpracy i prowadzenie działań na poziomie obszarów recepcji turystycznej⁹. Dlatego też dużą rolę w tym procesie, zwłaszcza w sferze edukowania, motywowania i promowania idei zrównoważonego rozwoju wśród mieszkańców może odegrać samorząd lokalny, który jest głównym

⁸ Komunikat Komisji, *Agenda dla zrównoważonej i konkurencyjnej turystyki europejskiej*, Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela, dnia 19.10.2007, KOM(2007) 621.

⁹ H. Zawistowska, „*Agenda dla zrównoważonej i konkurencyjnej turystyki europejskiej*” – rola Komisji Europejskiej w jej powstaniu i realizacji, [w:] S. Wodejko (red.), *Zrównoważony rozwój turystyki*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2008, s. 118; J. Walasek, *Turystyka w Unii Europejskiej*, Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza, Lublin 2009, s. 83.

Tabela 1. Podstawowe zasady konkurencyjnej i zrównoważonej turystyki

Wyszczególnienie zasad	Charakterystyka
Zastosowanie całościowego i zintegrowanego podejścia	Wszystkie zróżnicowane sposoby oddziaływania na turystykę powinny być wzięte pod uwagę przy jej planowaniu i rozwoju. Ponadto turystyka powinna być dobrze wyważona i zintegrowana z całym zakresem działań, które mają wpływ na społeczeństwo i środowisko naturalne.
Planowanie długoterminowe	Zrównoważony rozwój zakłada wzięcie pod uwagę potrzeb przyszłych pokoleń podobnie jak naszych. Planowanie długoterminowe wymaga zdolności do kontynuowania działań w długim czasie.
Osiągnięcie odpowiedniego tempa i rytmu rozwoju	Poziom, tempo i kierunek rozwoju powinny odzwierciedlać i uwzględniać charakter, zasoby i potrzeby wspólnot gospodarzy i ośrodków turystycznych.
Zaangażowanie wszystkich podmiotów	Zrównoważone podejście wymaga szerokiego zaangażowania ze strony wszystkich podmiotów uwzględnionych w wynikach, w proces podejmowania decyzji oraz praktyczne wdrażanie.
Zastosowanie najlepszej dostępnej wiedzy	Polityka i działania powinny być oparte na najnowszej i najlepszej dostępnej wiedzy. Informacje dotyczące trendów i sposobów oddziaływania turystyki, umiejętności i doświadczenie powinny być wykorzystywane w całej Europie.
Zminimalizowanie ryzyka i zarządzanie ryzykiem (zasada przezorności)	W przypadku kiedy występują wątpliwości dotyczące możliwych rezultatów działań, powinny nastąpić pełna ocena oraz działania zapobiegawcze w celu uniknięcia powstania szkody dla środowiska lub społeczeństwa.
Odzwierciedlenie wpływu w kosztach (zasada zanieczyszczający płaci)	Ceny powinny odzwierciedlać rzeczywisty koszt społeczny działań produkcyjnych i konsumpcyjnych. Ma to skutki nie tylko w zakresie zanieczyszczania, lecz także dla pobierania opłat za korzystanie z udogodnień, które powodują znaczące koszty zarządzania z nimi związane.
Wyznaczanie i przestrzeganie ograniczeń w przypadkach, kiedy jest to wskazane	Należy zbadać zdolności poszczególnych miejsc i większych obszarów odnośnie do natężenia turystyki, wraz z gotowością i możliwościami ograniczenia stopnia rozwoju turystycznego oraz liczby napływających turystów tam, gdzie jest to wskazane.
Podejmowanie stałego monitoringu	Zrównoważony rozwój dotyczy przede wszystkim zrozumienia wpływu i ciągłej uwagi, koniecznych dla wprowadzenia koniecznych zmian i udoskonaleń.

Źródło: Komunikat Komisji, *Agenda dla zrównoważonej...*

decydem w zakresie wykorzystania potencjału przyrodniczego i społecznego de-stynacji turystycznej do osiągnięcia celów rozwoju lokalnego¹⁰.

W 2010 r. opracowano nową strategię gospodarczą Unii – *Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu*

¹⁰ A. Rapacz, P. Gryszel, D.E. Jaremen, *Samorząd terytorialny szczebla gminnego a realizacja koncepcji turystyki zrównoważonej*, [w:] E. Dziedzic (red.), *Turystyka wobec nowych zjawisk w gospodarce światowej*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2011, s. 555-558.

społecznemu. Podkreślono w niej potrzebę wspólnego działania państw członkowskich na rzecz wychodzenia z kryzysu oraz sprostania wyzwaniom związanym z globalizacją, starzeniem się społeczeństw czy rosnącą potrzebą racjonalnego wykorzystywania zasobów. Wzrost zrównoważony (wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej) zaliczono do jednego z trzech najważniejszych priorytetów, oprócz wzrostu inteligentnego (który wymaga zwiększenia roli wiedzy i innowacji, edukacji i społeczeństwa cyfrowego) oraz wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu (wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną)¹¹. W ślad za tym opracowano również nowe ramy polityki turystycznej. Według nich działania Unii Europejskiej na rzecz turystyki w najbliższych latach skupiać się powinny wokół czterech filarów¹²:

- stymulowania konkurencyjności sektora turystycznego w Europie,
- wspierania rozwoju zrównoważonej i odpowiedzialnej turystyki wysokiej jakości,
- umocnienia wizerunku i widoczności Europy jako zbioru kierunków turystycznych wysokiej jakości i opartych na zasadach zrównoważonego rozwoju,
- pełnym wykorzystaniu potencjału różnych obszarów polityki i instrumentów finansowych UE na rzecz rozwoju turystyki.

Zrównoważony rozwój turystyki jest zatem nadal ważnym wyzwaniem dla współczesnej polityki turystycznej. Aby sprostać temu wyzwaniu, w polityce europejskiej w najbliższych latach zaplanowano przede wszystkim realizację następujących zadań: opracowania zestawu wskaźników dla zrównoważonego zarządzania kierunkami turystycznymi, organizowania kampanii uświadamiających dla europejskich turystów (które obejmą m.in. kwestie wyboru kierunków turystycznych, środków transportu, ich związku z miejscową ludnością w odwiedzanych regionach), utworzenia europejskiego oznakowania „Turystyka wysokiej jakości”, pomagania europejskiemu sektorowi turystycznemu w identyfikowaniu zagrożeń, aby unikać nietrafionych inwestycji, opracowania kryteriów zrównoważonej i odpowiedzialnej turystyki, na bazie których przyznawana będzie europejska nagroda dla przedsiębiorstw i kierunków turystycznych. Ważnym zadaniem jest również rozbudowywanie bazy wiedzy społeczno-gospodarczej na temat turystyki oraz jej wpływu na środowisko.

W nowych ramach politycznych dla europejskiego sektora turystycznego przyjmuje się również założenie, że konkurencyjność turystyki jest ściśle związana z za-

¹¹ Komunikat Komisji, *EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Bruksela, 3.3.2010, KOM(2010) 2020.

¹² Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, *Europa – najpopularniejszy kierunek turystyczny na świecie – nowe ramy polityczne dla europejskiego sektora turystycznego*, Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela, 30.6.2010, KOM(2010) 352.

chowaniem zasad zrównoważonego rozwoju, ponieważ jakość obiektów turystycznych w ogromnej mierze jest uzależniona od ich otoczenia przyrodniczego i społeczno-kulturowego. Wskazuje się także, iż zachowanie zasad zrównoważonego rozwoju w turystyce powinno obejmować takie aspekty, jak: odpowiedzialne wykorzystywanie zasobów naturalnych, uwzględnienie wpływu aktywności turystycznej na środowisko, stosowanie „czystych” źródeł energii, ochrona dziedzictwa, zachowanie spójności przyrodniczej i kulturowej regionów turystycznych, jakość i trwałość tworzonych miejsc pracy, skutki gospodarcze z perspektywy społeczności lokalnych czy też jakość usług¹³.

Pomimo podejmowanych od wielu lat różnych działań i inicjatyw w sferze turystyki zrównoważonej, jak zauważa J. Ćwiklińska, „upowszechnianie koncepcji turystyki zrównoważonej nie przyniosło jeszcze zadowalających efektów i nadal wymaga wielu wysiłków edukacyjno-informacyjnych”¹⁴ (społecznego informowania i edukowania). Potrzebne są popularyzowanie zasad zrównoważonej turystyki wśród różnych grup interesariuszy oraz wymiana informacji, doświadczeń i wiedzy w tym zakresie. Warunkiem koniecznym zrównoważonego rozwoju turystyki jest bowiem rozwój świadomości na temat znaczenia tej koncepcji, zarówno wśród turystów, jak i wśród decydentów, kadry turystycznej oraz (a może przede wszystkim) wśród społeczności lokalnych. Świadomość społeczna decyduje bowiem o sprawności funkcjonowania każdego systemu społecznego, techniczno-społecznego lub przyrodniczo-społecznego, a tym samym stanowi istotny czynnik skutecznej realizacji celów polityki turystycznej.

5. Rola społeczności lokalnych w zrównoważonym rozwoju turystyki

Bardzo ważną rolę w realizacji zasad zrównoważonego rozwoju obszarów recepcji turystycznej odgrywa społeczność lokalna. Jest ona zarówno „konsumentem” lokalnych zasobów, jak i podstawowym „biorcą” pozytywnych i negatywnych skutków rozwoju turystyki w sferze gospodarczej, społecznej i ekologicznej danej destynacji, a także istotnym elementem szeroko rozumianego produktu turystycznego obszaru (podmiotem kreującym turystyczną atrakcyjność miejsca – np. poczucie bezpieczeństwa, gościnność, tożsamość kulturową).

Analizując rolę społeczności lokalnej pod kątem użytkowania lokalnych zasobów, należy zauważyć, iż mieszkańcy, prowadząc różną działalność gospodarczą, mają wpływ na jakość i ochronę walorów turystycznych obszaru recepcji turystycz-

¹³ Tamże.

¹⁴ J. Ćwiklińska, *Działania public relations w upowszechnianiu koncepcji turystyki zrównoważonej*, [w:] S. Wodejko (red.), *Zrównoważony rozwój turystyki*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2008, s. 14.

nej. Dlatego też ważnym zadaniem dla polityki turystycznej, szczególnie na szczeblach regionalnym i lokalnym, stają się działania na rzecz ekologizacji procesów konsumpcji, przede wszystkim poprzez edukację ekologiczną¹⁵. Kształtowanie odpowiedniej świadomości społecznej staje się niezwykle istotne również w zachowaniu szeroko rozumianych walorów kulturowych.

W procesie użytkowania lokalnych zasobów pojawia się też często rozbieżność celów i interesów różnych grup, co może prowadzić do powstawania różnych konfliktów społecznych. Istotnym elementem ich łagodzenia i przełamywania barier rozwojowych będzie określona polityka władz samorządowych polegająca na świadomym i aktywnym sterowaniu rozwojem turystyki i dziedzin rozwijających się w jej otoczeniu. Konieczne są działania na rzecz integrowania społeczności wokół wspólnych celów związanych ze zrównoważonym rozwojem turystyki na obszarach recepcji. Bardzo ważna jest bowiem akceptacja mieszkańców nie tylko dla działalności turystycznej, ale również dla działań ochronnych w sferze dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, co niekiedy wymagać będzie pewnych wyrzeczeń, zmian utrwalonych wzorców i przyzwyczajęń, a często także podjęcia dodatkowych wysiłków¹⁶.

Realizacja zasad zrównoważonego rozwoju turystyki wymaga wzrostu partycypacji społeczności w lokalnej polityce turystycznej. Społeczność, włączając się aktywnie w procesy rozwojowe, może współdecydować o stopniu zrównoważenia turystyki. Ważną zachętą w tym kierunku może być podnoszenie świadomości mieszkańców na temat skutków rozwoju turystyki, zarówno kosztów, jak i korzyści w sferze gospodarczej, społecznej i środowiskowej. Bez udziału i zaangażowania lokalnych społeczności, które są nie tylko podmiotem tego procesu, lecz także ważnym elementem składowym zintegrowanego produktu obszaru nie można zbudować konkurencyjnego produktu turystycznego.

Jak zauważa A. Niezgodą, świadomość mieszkańców i ich pozytywne nastawienie do proponowanych rozwiązań jest jednym z czynników warunkujących wdrażanie koncepcji turystyki zrównoważonej w praktyce. Społeczność lokalna akceptująca ideę turystyki zrównoważonej czerpie z niej korzyści i tworzy podstawowy kapitał ludzki dla rozwoju obszarów recepcji turystycznej¹⁷. Ta akceptacja wymaga jednak znajomości przez nich koncepcji i zasad zrównoważonego rozwoju. Ale jaki jest dotychczasowy stan wiedzy w tym zakresie?

¹⁵ A. Rapacz, P. Gryszel, D.E. Jaremen, *Udział mieszkańców w realizacji idei zrównoważonego rozwoju w gminach turystycznych*, [w:] G. Gołębski (red.), *Turystyka jako czynnik wzrostu konkurencyjności regionów w dobie globalizacji*, Wydawnictwo AE, Poznań 2008, s. 167.

¹⁶ A. Rapacz, P. Gryszel, D.E. Jaremen, *Samorząd terytorialny...*, s. 556.

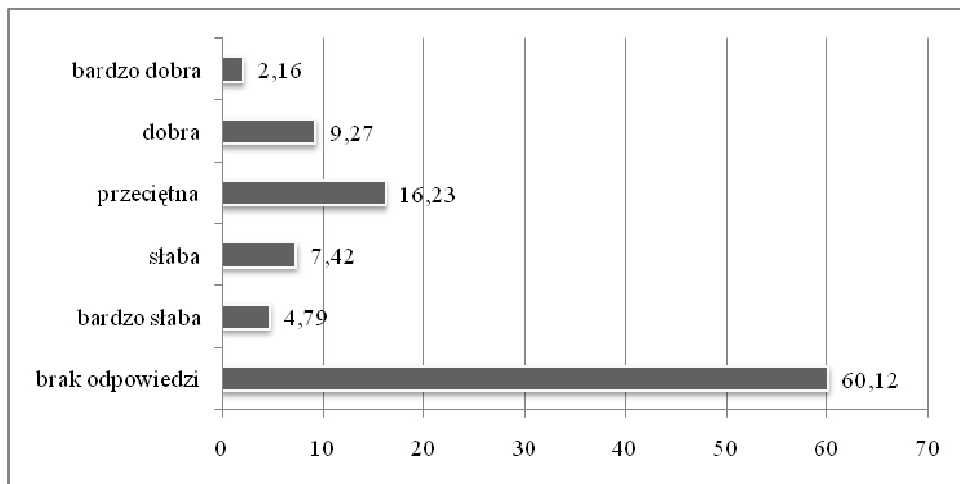
¹⁷ A. Niezgodą, *Obszar recepcji turystycznej w warunkach rozwoju zrównoważonego*, Prace Habilitacyjne 24, Wydawnictwo AE, Poznań 2006, s. 149.

6. Zrównoważona turystyka w opinii mieszkańców województwa podlaskiego

Celem badań empirycznych była ocena wiedzy na temat zrównoważonej turystyki wśród mieszkańców województwa podlaskiego. Badania przeprowadzono w latach 2010 i 2011 na próbie 647 osób. Próba badawcza została dobrana w sposób warstwowo-kwotowy, z uwzględnieniem podziału województwa podlaskiego na główne obszary recepcji turystycznej: Puszcę Białowieską, Puszcę Knyszyńską, Dolinę Biebrzy, Górną Dolinę Narwi, Środkową Dolinę Narwi, Dolinę Bugu, Pojezierze Augustowskie wraz z Puszcą Augustowską, Pojezierze Ełckie, Dolinę Bugu. W tym celu wykorzystano metodę bezpośredniego wywiadu standaryzowanego (*face to face*), z użyciem kwestionariusza ankiety.

Analiza wyników badań dotyczących wiedzy i opinii mieszkańców o zrównoważonej turystyce wykazała, że ponad połowa respondentów (60,28%) w ogóle nie spotkała się z tym pojęciem. Pojęcie turystyki zrównoważonej jest znane 36,94% badanych.

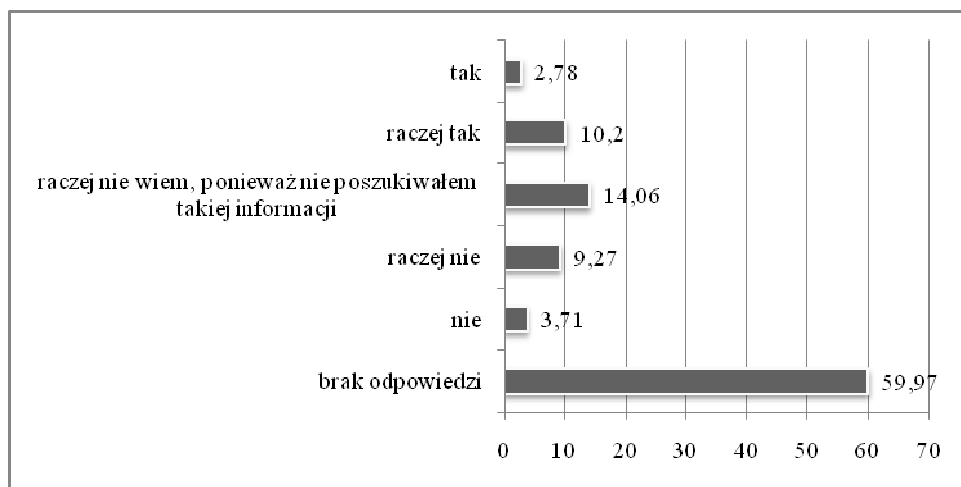
Oceniając swój poziom wiedzy na temat zrównoważonej turystyki mieszkańcy najczęściej określają ją jako przeciętną – 16,23% wskazań. Tylko 9,27% badanych ocenia wiedzę w tym zakresie jako dobrą, a zaledwie 2,16% – jako bardzo dobrą. Wiedzę na temat zrównoważonej turystyki przedstawia rys. 2.

Rys. 2. Ocena wiedzy mieszkańców na temat zrównoważonej turystyki

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Na znajomość problematyki turystyki zrównoważonej duży wpływ ma dostęp do informacji na jej temat. Pozytywne i negatywne oceny dostępności i jakości informacji o zasadach i działaniach na rzecz zrównoważonej turystyki rozkładają się

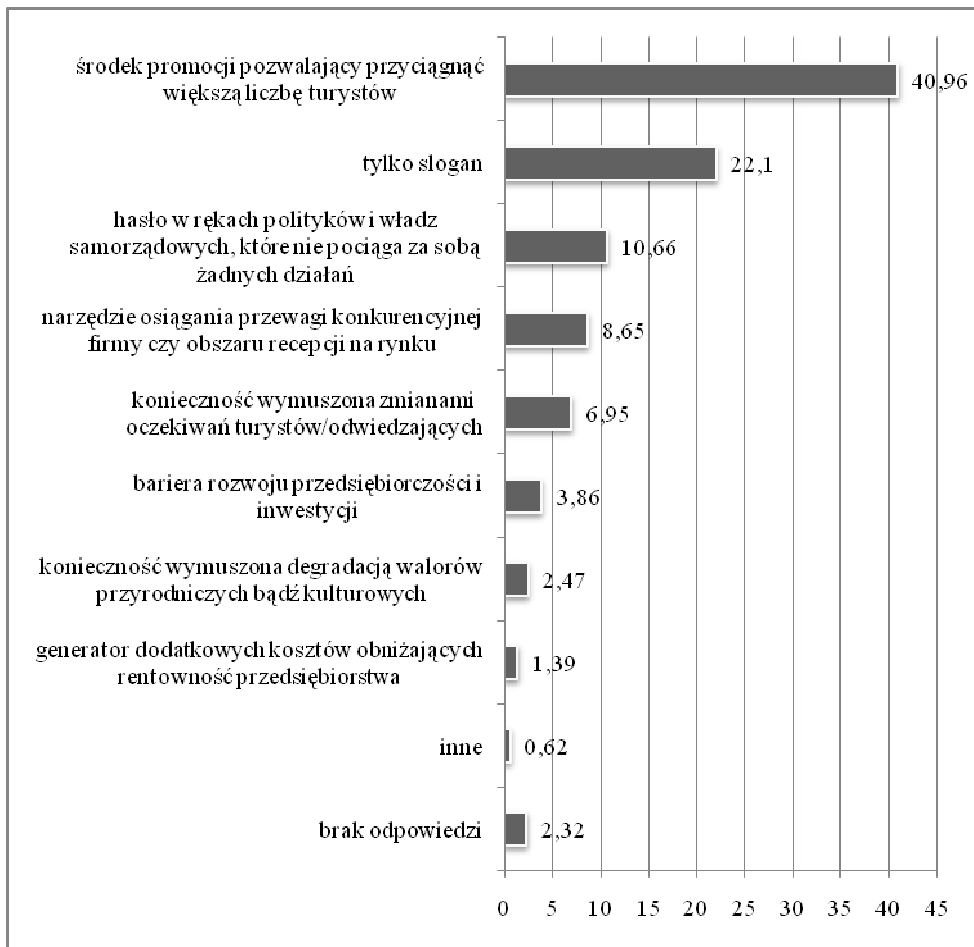
Rys. 3. Zadowolenie mieszkańców z dostępności i jakości informacji o zasadach i działaniach na rzecz zrównoważonej turystyki

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

dość równomiernie. Tyle samo jest zarówno zadowolonych, jak i niezadowolonych z tych informacji (rys. 3).

Kolejne pytanie dotyczyło rozumienia przez respondentów pojęcia zrównoważonej turystyki. Definiując turystykę zrównoważoną jako „każdą formę rozwoju turystyki lub działalności turystycznej, która respektuje środowisko, zapewnia długotrwałą ochronę zasobów naturalnych i kulturowych, jest i społecznie, i ekonomicznie możliwa do zaakceptowania”, mieszkańcy mieli wskazać, czym dla nich jest to pojęcie. Okazało się, iż najczęściej ankietowanych osób (40,96%) uważa termin „turystyka zrównoważona” głównie za środek promocji pozwalający przyciągnąć większą liczbę turystów lub traktuje je jak zwykły slogan (22,10%) czy też hasło w rękach polityków i władz samorządowych, które nie pociąga za sobą żadnych działań (10,66%). Najmniej osób uważa taki rodzaj turystyki za generator dodatkowych kosztów obniżających rentowność przedsiębiorstwa (1,39%) lub za barierę rozwoju przedsiębiorczości i inwestycji (3,86%). Niewiele osób uważa również turystykę zrównoważoną za konieczność wymuszoną zmianami oczekiwań turystów czy konieczność wymuszoną degradacją walorów przyrodniczych lub kulturowych. Rozumienie terminu turystyki zrównoważonej przez mieszkańców województwa podlaskiego przedstawia rys. 4.

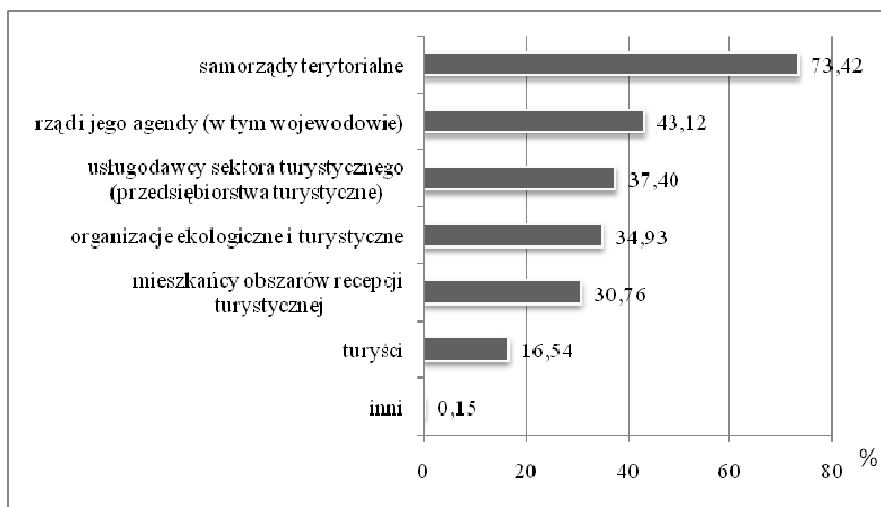
Większość respondentów (87,33%) uważa także, iż przyszły rozwój turystyki w ich gminie i województwie powinien być oparty na koncepcji turystyki zrównoważonej (zdecydowanie taki rozwój popiera 39,88%). Jednak co dziesiąty ankietowany (10,66%) ma odmienne zdanie.

Rys. 4. Znaczenie pojęcia turystyki zrównoważonej dla mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

W kolejnym pytaniu, dotyczącym odpowiedzialności za rozwój turystyki zgodny z koncepcją zrównoważonego rozwoju, respondenci mieli możliwość zaznaczenia dowolnej liczby odpowiedzi (rys. 5). Większość ankietowanych (73,42%) uważa, że to przede wszystkim samorządy terytorialne powinny być odpowiedzialne za wdrażanie tej koncepcji, w drugiej kolejności wymienia się rząd i jego agendy (w tym wojewodów) – 43,12% wskazań. Ponad 1/3 ankietowanych odpowiedzialność tę przypisuje usługodawcom sektora turystycznego (37,4%) oraz organizacjom ekologicznym i turystycznym (34,93%). Co ciekawe, prawie 1/3 ankietowanych przypisuje tę odpowiedzialność również mieszkańcom obszarów recepcji turystycznej. Najmniejszą odpowiedzialność za rozwój turystyki oparty na koncepcji zrównoważonego rozwoju, zdaniem ankietowanych, ponoszą sami turyści (16,54%).

Rys. 5. Podmioty odpowiedzialne za rozwój turystyki zgodnie z koncepcją zrównoważonej turystyki

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, zrównoważony rozwój turystyki stanowi ważne wyzwanie nie tylko dla polityki prowadzonej na szczeblu międzynarodowym czy krajowym, lecz także dla polityki regionalnej i lokalnej, a zwłaszcza samorządów terytorialnych.

7. Podsumowanie

Jednym z istotnych wyzwań, z jakimi musi się zmierzyć współczesna polityka turystyczna, jest zrównoważony rozwój turystyki. Zrównoważenie gospodarcze, społeczne i ekologiczne uznaje się za kluczowe czynniki wpływające na konkurencyjność destynacji turystycznych w długookresowej perspektywie oraz dobrobyt ich mieszkańców, a także na tworzenie miejsc pracy oraz zachowywanie i wzmacnianie atrakcji przyrodniczych i kulturowych. Staje się to jednym z wiodących celów polityki turystycznej, na szczeblach zarówno światowym, europejskim, krajowym, jak i regionalnym oraz lokalnym.

Znalezienie właściwej równowagi między swobodnym rozwojem obszarów recepcji turystycznej i ochroną ich zasobów z jednej strony a rozwojem konkurencyjnej działalności gospodarczej z drugiej jest zadaniem bardzo trudnym. Jego realizacja wymaga szukania nowych rozwiązań w zakresie instrumentów polityki turystycznej, które pobudzą procesy na rzecz zrównoważonego rozwoju turystyki oraz wyeliminują liczne bariery rozwojowe. Jedną z tych barier jest niedostateczna wiedza na temat turystyki zrównoważonej, sposobów jej wdrażania, oceny czy monitorowania. Wiedza ta jest wciąż na niskim poziomie, mimo że promocja turystyki zrównoważonej od dawna jest ważnym celem europejskiej polityki turystycznej.

Ważnym politycznym wyzwaniem w najbliższych latach będzie zatem kształtowanie świadomości społecznej wśród różnych grup interesariuszy na temat zrównoważonego rozwoju turystyki, zarówno dotyczącej korzyści, jakie ten rozwój może przynieść, jak i świadomości dotyczącej konieczności ponoszenia pewnych wyrzeczeń na rzecz przyszłych pokoleń¹⁸. Upowszechnianie koncepcji turystyki zrównoważonej, wymiana najnowszych informacji, doświadczeń i wiedzy w tym zakresie wymagać będą wielu działań edukacyjno-informacyjnych, w tym wypracowania określonych strategii komunikowania się ze społeczeństwem, co pozwoli zdobyć akceptację społeczną dla tej idei.

Skuteczna realizacja zadań zrównoważonego rozwoju turystyki wymaga m.in. kształtowania świadomości mieszkańców obszarów recepcyjnych. Jest to grupa, która jest zarówno konsumentem lokalnych zasobów, bezpośrednim biorcą pozytywnych oraz negatywnych skutków rozwoju turystyki, jak i elementem składowym konkurencyjnego produktu turystycznego obszaru. Może ona zatem aktywnie współdecydować o stopniu zrównoważenia turystyki.

Przeprowadzona w pracy analiza wyników badań ankietowych wykazała, że w województwie podlaskim mieszkańcy obszarów recepcji turystycznej w zdecydowanej większości nie potrafią udzielić odpowiedzi na temat poziomu swojej wiedzy o zrównoważonej turystyce. Najwięcej ankietowanych osób uważa termin „turystyka zrównoważona” głównie za środek promocji pozwalający przyciągnąć większą liczbę turystów lub traktuje ją jak zwykły slogan czy też hasło w rękach polityków i władz samorządowych, które nie pociąga za sobą żadnych działań. Pomimo tego zdecydowana większość respondentów uważa, że przyszły rozwój turystyki w ich gminie i województwie powinien być oparty na koncepcji turystyki zrównoważonej. W ramach prowadzonej polityki trzeba będzie zatem podjąć działania edukacyjno-promocyjne na temat zrównoważonego rozwoju turystyki. Odpowiedzialnością w tym zakresie mieszkańcy obarczają przede wszystkim samorządy terytorialne, w drugiej kolejności rząd i jego agendy.

Podnoszenie świadomości społeczności lokalnych na temat turystyki zrównoważonej (jej istoty, zasad, korzyści, warunków realizacji) można zatem uznać za jedno z ważnych wyzwań współczesnej polityki turystycznej samorządów terytorialnych województwa podlaskiego. Pozwoli ono uzyskać akceptację społeczną inicjatyw rozwojowych oraz zwiększyć zaangażowanie mieszkańców konieczne do skutecznej realizacji polityki turystycznej.

Literatura

- Alejsiak W., *Rola organizacji międzynarodowych w kształtowaniu globalnej polityki turystycznej*, [w:] A. Panasiuk (red.), *Polityka turystyczna*, Szczecin–Kopenhaga 2005.
Borzyszkowski J., *Polityka turystyczna państwa*, Politechnika Koszalińska, Koszalin 2005.

¹⁸ A. Nowakowska, *Problemy i konflikty rozwoju turystyki*, [w:] *Turystyka w Polsce w okresie kryzysu*, Polskie Stowarzyszenie Turystyki, Warszawa 2011, s. 41.

- Butler R., *Problemy miejsc recepcji turystycznej ze zrównoważonym rozwojem*, [w:] R. Winiarski, W. Alejski (red.), *Turystyka w badaniach naukowych*, AWF, WSiZ, Kraków–Rzeszów 2005.
- Ćwiklińska J., *Działania public relations w upowszechnianiu koncepcji turystyki zrównoważonej*, [w:] S. Wodejko (red.), *Zrównoważony rozwój turystyki*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2008.
- Dobrzański G., Borkowska-Niszczota M., Kiryluk H., Szymańska E., *Problemy interpretacji turystyki zrównoważonej*, „Folia Turistica” 2010, nr 22.
- Dodds R., *Barriers to Effective Implementation of Policy: Sustainability in Tourism Destinations*, University of Surrey, Guildford 2005.
- Globalny kodeks etyki dla turystyki*, WTO 1999, http://www.world-tourism.org/code_ethics/pdf/languages/Poland.pdf.
- Kiryluk H., *Główne wyzwania i problemy na współczesnym rynku turystycznym*, [w:] M. Jalinik (red.), *Innowacje w rozwoju turystyki*, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok 2008.
- Komunikat Komisji, *Agenda dla zrównoważonej i konkurencyjnej turystyki europejskiej*, Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela, dnia 19.10.2007, KOM(2007) 621.
- Komunikat Komisji, *EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Bruksela, 3.3.2010, KOM(2010) 2020.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, *Europa – najpopularniejszy kierunek turystyczny na świecie – nowe ramy polityczne dla europejskiego sektora turystycznego*, Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela, 30.6.2010, KOM(2010) 352.
- Nieżgoda A., *Obszar recepcji turystycznej w warunkach rozwoju zrównoważonego*, Prace Habilitacyjne 24, Wydawnictwo AE, Poznań 2006.
- Nowakowska A., *Problemy i konflikty rozwoju turystyki*, [w:] *Turystyka w Polsce w okresie kryzysu*, Polskie Stowarzyszenie Turystyki, Warszawa 2011.
- Rapacz A., Gryszel P., Jaremen D.E., *Samorząd terytorialny szczebla gminnego a realizacja koncepcji turystyki zrównoważonej*, [w:] E. Dziedzic (red.), *Turystyka wobec nowych zjawisk w gospodarce światowej*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2011.
- Rapacz A., Gryszel P., Jaremen D.E., *Udział mieszkańców w realizacji idei zrównoważonego rozwoju w gminach turystycznych*, [w:] G. Golebski (red.), *Turystyka jako czynnik wzrostu konkurencyjności regionów w dobie globalizacji*, Wydawnictwo AE, Poznań 2008.
- Walasek J., *Turystyka w Unii Europejskiej*, Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza, Lublin 2009.
- Zaręba D., *Ekoturystyka. Wyzwania i nadzieje*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Zawistowska H., *„Agenda dla zrównoważonej i konkurencyjnej turystyki europejskiej” – rola Komisji Europejskiej w jej powstaniu i realizacji*, [w:] S. Wodejko (red.), *Zrównoważony rozwój turystyki*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2008.

SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT AS A CHALLENGE FOR THE MODERN TOURISM POLICY

Summary: The article contains the main challenges of the modern tourism policy such as forming the constant competitiveness of the subjects and the areas of tourism reception based on the rules of sustainable development. The work presents the concepts of sustainable tourism as well as the analysis of the strategic documents which create tourism policy on the international level regarding the consideration of the problem of sustainable development. Then, on the basis of the questionnaire research, the knowledge of the inhabitants of Podlaskie Voivodeship on the subject of sustainable tourism has been estimated. The research was conducted in 2010-11 using the method of the direct standardized interview.

Keywords: sustainable tourism development, tourism policy, inhabitants of Podlaskie voivodeship.